

Tisztára folyosó-birodalom.
S vannak padok, hogy elüldögélj.
S bárhova lépsz, falak –
Köztük az úr, a semmi –
S szögletek, föluletek; tér, ajtó, tér...
S csillagok, napok, a kifehéritett égbolton.

S kérdőre vonod az örök kérdést:
Mi van az ég boltjai mögött?
S nem látom a végét.

De, mondják itt, ez megváltozik,
Mihelyt kiszólnak: A következő!

Süllyedsz is föld felé,
Ahogy imént ég felé emelkedtél,
Akár a páternosztér,
Állsz, mintha most adnád le a belépőt,
Már ebben a pillanatban;
S: látsz aztán kint a térben egy házat,
Kisebb lesz, minél inkább eltávolodsz.

S így haladsz térről térre,
Hogy az ugyenek végére járj,
S bámulod mindezt.

Günter Kunert

A RÉGI ÉS AZ ÚJ ISTEN

Márton László fordítása

Ha a modern költészet kerül szóba, rögtön sorjáznak az ismert nevek. Alig szokás fölfigyelni arra a másik modernségre, amely, távol a kimondott ideológiáktól, metaforikusan reflektál számottevő társadalmi változásokra, és kevésbé ismert költők munkáira jellemző. Sokszor éppen az ilyesfajta lírában van valami különös és különleges, amint az például a KOZMOSZ című költeményben mutatkozik: a mindenségbe nyomuló burokrácia föltartóztatlanul elfoglal minden teret, még azokat is, amelyek hajdan az isteneknek és a technikai-utópisztikus reménynek voltak szentelve. Költője, Uwe Gressmann, aki harminchat évesen halt meg tudóvészben, csaknem teljesen el van feledve. A NÉMET NYELVŰ ÍRÓK LEXIKONA (Lipcse, 1974), amely egyébként

nagyvonalúan vesz föl dilettánsokat, nem ismeri sem nevét, sem életét. Ez utóbbi nem is mondható példásnak: menhelyeken töltött gyermekkor, népiskola szakképesítés nélkül, végül egy HO-vendéglő* postáján dolgozott Berlin középső részén: semmi támogatás, semmi díj, semmi szinekura.

Mivel költeményeinek vonatkoztatási rendszere jobban el van fődve, mintsem az a politikailag átszínezett olvasói elvárásoknak megfelel, ezért kis terjedelmű, egyetlen életműve félresodródott. Rá, egy specifikus és őt lenyűgöző tárgyiasság költőjére, aki virágokról, állatokról, bolygókról és természeti tüneményekről versel, a „na-iv” jelző lett rápecsételve, és ennek nyomán gyömöszölték őt a veszélytelen költők irodalomökológiai fülkéjébe. Csakhogy az ő versei korántsem harmonikus-diszkréték, teli vannak makrancossággal, költői szándékuk pedig semmiféle szentesített sé mával nem egyezik. Bizonyíték erre a KOZMOSZ.

Már az elején felbukkan Isten, aki kérelmezővé süllyedt, és aki számára senki sem illetékes: ő mint abszolútum elűzetett a székből, anélkül hogy üressé vált helyét bárki más tartósan betolthetné. Az úgynevezett ember, aki a főntiek értelmében onmagánál nem ismer hatalmasabbat, és aki befuccsolt az istenpótlékokkal, kifogyva mindenfajta látomásból és boldogságot ígérő álmából, az üres térséget átengedte a totális ügykezelésnek. És aki „kérdőre vonja” az örök eretnek kérdést: mi van az ég boltjai mögött?, hiszen az egzisztenciális semmirevalóság mintha örök időkre szólna – aki a kérdést fölteszi, annak ugyan meg van ígérve a panasz orvoslata („*Ez megváltozik!*”), de vajmi kétséges orvoslát ez! Mert a beígért változás nem a kérdezőt körülvevő rendszerre vonatkozik, hanem a kérdező személyére. Az önmagát foganatosító univerzum változása, „*mondják itt!*”, akkor megy végbe, ha kiszólnak: „*A következő!*” Félő, hogy a hatóság helyett az egyén, a behívás tárgya lesz alávetve az említett változásoknak: mi helyt az ajtó becsukódik mögötte. Ilyesfajta gondolati csapájtókból több is el van rejtve ebben a költeményben, ravaszul.

És mert az egyén legyőzete az apparátus által nem éppen dicséretes aktus, Gressmann a maga módján szembeszegül vele. Az utolsó sorokban az irdatlan apparátus házzá zsugorodik, amely „*Kisebb lesz, minél inkább eltávolodsz*”, és ez a megfogalmazás többféle értelmezést is megenged. Vajon a zsugorodás a megszólított révén megy végbe, amennyiben ő az, aki eltávolodik? Avagy a szubjektum és az objektum közötti növekvő distancia csupán a szubjektum által érzett belső megszabadulás, amennyiben önmagát állítja szembe az őt körülvevő mindenhatósággal? És tulajdonképpen ki ez a „te”? Ha fölteszük, hogy ez a „te” mindvégig azonos a megszólított Istennel, amely megszólítás sehol sincs visszavonva, ez esetben kézenfekvő a megoldás. (Egyébként is az van mondva erről a megszólítotttról, hogy „*az ég felé*” emelkedett, mielőtt „*a föld felé*” süllyedne: „*Akár a pátermoszter!*”) Amit látunk: a régi Isten találkozik az „új Istennel”, az egyénített absztraktum a személytelenné és gyakorlata által irracionálissá vált rendezővel. Nem éppen ártatlan téma, véleményem szerint.

* HO (Handelsorganisation): NDK-beli kereskedelmi és vendéglátóipari nagyvállalat (A ford.)